

**De i Danmark ynglende Tornskadearter,
Stor Tornskade, *Lanius e. excubitor*, og
Rødrygget Tornskade, *Lanius c. collurio*.**

With a summary in English.

Af KAJ WESTERSKOV.

Af de fire i Danmark iagttagne Tornskadearter er de to Ynglefugle hos os: Stor Tornskade, *Lanius e. excubitor* L. og Rødrygget Tornskade, *Lanius c. collurio* L., medens to Arter af og til forvilder sig herop fra Syd: Rosenbrystet Tornskade, *Lanius minor* Gm. og Rødhovedet Tornskade, *Lanius s. senator* L.

Flere fælles Træk gør Tornskaderne let kendelige: den slanke, langstrakte Krop, den lange Hale, de kraftige, livlige Farver, den brede, sorte Øjenbrynsstribe og det kraftige, svagt buede Overnæb, der ender i en krogformet Spids; bag Overnæbbets Spids ses en tydelig, skarp Tand og omkring Næbroden findes stive, haaragtige Fjer.

For Zoologer har en egen, om end ikke glørværdig, Nimbus omgivet Tornskaderne. Som Slægtsnavnet (= Slagter, Bøddel) siger, er der visse krigerske Tendenser hos dem, men saa rovgribske, som BREHM gjorde dem til, var en uretfærdig og overilet Dom. Resultatet blev, at de gamle Skrøner gik igen i zoologiske Lærebøger: Tornskaden æder Masser af Fugleunger, spidder levende Fugle paa Torne og „hører til de modigste og mest rovgjerrige og myrdelystne Fugle“ o. s. v. Efter den gamle Jagtlov var Tornskaderne derfor fredløse; den nye Jagtlov af 1931 freder dem Aaret igennem. Mennesket har en særegen Tilbøjelighed til at se det ekstraordinære; det ordinære er som Regel af mindre Interesse. Man ser en enkelt Gang Tornskaden komme flyvende med en Fugleunge; dette huskes og sammenstilles efterhaanden med andre spredte Iagttagelser til en længere Fortegnelse over Fuglearter, Tornskaden lever af! De Hundreder af Gange Parret kommer til Reden med Skarnbasser, Oldenborrer, Sommerfugle, Løbebiller, Larver o. s. v. er af mindre Interesse.

At Tornskaden, takket være sin særprægede Levevis, har formaaet at sætte Sindene i Bevægelse, har vi et udmærket Eksempel paa i dens Navne paa forskellige Sprog. Som før omtalt betyder Slægtsnavnet *Lanius*: Slagter, Bøddel; den Rødryggede Tornskades Artsnavn: *collurio* er blot en græsk Betegnelse for en lille Fugl; den Store Tornskades Artsnavn: *excubitor* betyder Skildvagt, Vagtpost, hvilket skriver sig fra, at Fuglen allerede paa lang Afstand opdager Rovfugle og giver sit Mishag til Kende ved at skrigte op. Den anvendtes derfor tidligere af Falkefængere i Holland; den blev anbragt foran Falkefængerens Skjul; saa snart den saa en Rovfugl, skreg den op, saa Fængerne vidste, de skulde gøre sig klar til Fangst. Dens norske Navn: Varsler; skyldes ogsaa denne Egenskab hos Fuglen; ligeledes det svenske: Varfågel (gl. skaansk Navn: Varfogel): Advareren.

Paa Tysk hedder den Rødryggede Tornskade: Rotrückiger Würger, der betyder Morder, Bøddel, Drabsmand, Kvæler; eller Neuntöter: den, der dræber ni Gange (hvilken Forestilling ogsaa forekommer i det svenske Navn: Niodödare). Artens engelske Navne er Redbacked Shrike og Butcherbird, hvilket sidste ligefrem betyder Slagterfugl. Paa Fransk har Tornskaden en Del Navne: écorcheur, der betyder Flaieren; embrocheur, den, der sætter paa Spid; renégat: Forræderen.

Den Store Tornskade hedder paa Tysk Raubwürger: Rovmorderen; den har ogsaa Navnet Wächter: sml. latin: excubitor, norsk: Varsler, svensk: Varfågel). Paa Engelsk hedder den Great Grey-shrike eller Greater Butcherbird: stor Slagterfugl. Et af dens franske Navne er crajace: Skrigeren.

Men ogsaa det danske Navn Tornskade viser hen paa Fuglens Forkærlighed for Tornebuske.

Stoffet i nærværende Fremstilling vil blive behandlet paa følgende Maade: 1. Tornskadernes Udbredelse som Ynglefugle i Danmark. 2. Tornskadernes Yngleforhold. 3. Tornskadernes Ernæringsforhold.

Tornskadernes Udbredelse som Ynglefugle i Danmark.

(Dansk zootopografisk Undersøgelse vedrørende Fugle. Beretning Nr. 9).

Det Materiale, der ligger til Grund for Undersøgelsen, hid-

rører dels fra Meddelelser i Litteraturen*), dels fra Oplysninger indsendt til „Dansk zootopografisk Undersøgelse“, og endelig har jeg modtaget Oplysninger fra en Del fugleinteresserede Mennesker, hvem jeg herved bringer min bedste Tak for velvillig Hjælp. Disse, ikke tidligere publicerede Meddelelser, har jeg modtaget fra følgende: OLAF AASTRUP, Lærer, Vejle; J. BJERG-THOMSEN, Jagtkonsulent, Rønede; HALFDAN LANGE, Cand. theol., København; JOHANNES LARSEN, Kunstmaler, Kersteminde; HANS MEINHARDT, Bager, Vejle; LEO NOVRUP, Lærer, Oksbøl; S. RASMUSSEN, Apoteker, Galten og HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN, Lærer, Jenum.

Arbejdet er anlagt efter den samme Plan, der er anvendt ved tidligere Beretninger fra „Dansk zootopografisk Undersøgelse“. Materialet om Ynglesteder er ordnet efter forskellige Distrikter, hvori Landet er inddelt; ang. denne Inddeling og desuden Fortegnelse over de Medarbejdere, der har indsendt Iagttagelser til Undersøgelsen, se nærmere P. JESPERSEN: „Plan for en Undersøgelse over forskellige Fuglearters Udbredelse og Forekomst her i Landet“. D.O.F.T., XXXI, 1937, p. 80—87.

Stor Tornskade *Lanius e. excubitor* L.

Geografisk Udbredelse. Den store Tornskade forekommer som Ynglefugl over store Dele af Europa. Sydligst findes den i Frankrig (til Pyrenæerne), Schweiz og Ungarn; nordligst ruger den i Lappland og Nord-Rusland. I Sverige ruger den nogenlunde regelbundet, men meget spredt i de nordlige Dele, nordligst ved Torneträsk, 68° n. Br. I Norge ruger den sporadisk i de sydøstlige Dele; ved Vestkysten er den ret almindelig i Dalene i Dovre og Trondheimsfjorden; længere mod Nord er den ligeledes ret almindelig ynglende. I Nordfinland ruger den ret almindelig fra Muonio Elv til Enare, 69° n. Br. Den er paa den skandiviske Halvø langt hyppigere mod Nord end i de sydlige Fjeldegne.

Forekomst i Danmark. Artens Forekomst som ynglende her i Landet er af ret ny Dato. Enkelte Meddelelser om Yng-

---

*) Følgende Forkortelser er benyttet: D. F.: „Danske Fugle“ ved P. SKOVGAARD, Viborg. Bind I—IV. D. J.: „Dansk Jagttidende“. D. O. F. T.: „Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift“, Aarg. I—XXXIII. F. F.: „Flora og Fauna“.

len fra tidligere Tid foreligger, men noget Bevis herfor mangler. Nu findes den som rugende flere forskellige Steder: Frøslev, Varminglund, Randbøl, Fogstrup, og antagelig ogsaa paa flere Lokalteter. De første nærmere Oplysninger om dens Ynglen haves fra Randbøl Hede, hvor Reden første Gang fandtes i 1933. Paa vedføjede Kort (Fig. 1) er afsat Ynglesteder for Arten samt Lokalteter, hvor den er iagttaget i Yngletiden.

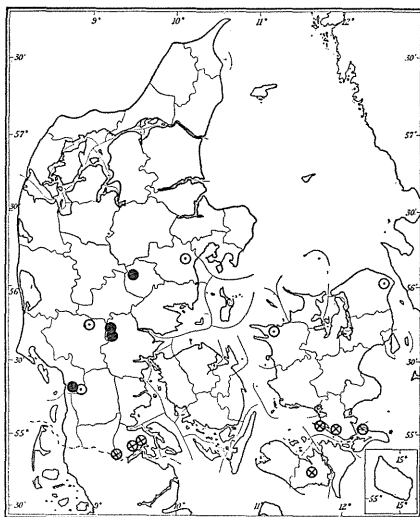

Fig. 1. Ynglesteder for Stor Tornskade, *Lanius e. excubitor* L.

- Ynglesteder. ⊗ formodentlig ynglende.
 ⊙ Iagttagelser i Yngletiden.

20. (S. for Silkeborg). Fogstrup, Stor Tornskade juv., sk. Juni 1927. 1928 iagttoges to gamle Fugle. 1929 ung Fugl skudt 20. Juli. 1930 findes Rede i en Birk nær Salten Aa. 14. Maj 1931 ses en af Fuglene. 3. Maj 1935 iagttages begge de gl. Fugle under Redebygning (F. F., 1938).
21. (Silkeborg-Aarhus). Aarslev, ♀ sk. 6. Maj 1935 (F. F., 1936).
25. (Kolding-Vejle). Randbøl Hede, herfra stammer første Redefund. Reden fandtes af HANS MEINHARDT 24. Maj 1933 i en lille Plantage paa Heden, og indeholdt da seks næsten fuldvoksne og fuldfjerede Unger (HANS MEINHARDT, l. c.). Siden har Tornskaderne hvert Aar (med Undtagelse af Aarene 1935, 1936, 1937) ynglet paa Lokalteten. I 1940 blev Æggene desværre røvet af en varmhjertet Oolog (= Ægrøver). I 1940 har yderligere et Par ynglet ved Randbøl Hede. I et Gran- og Fyrrelæhegn nord for Heden iagttog H. MEINHARDT d. 5. Juli en

- gl. Tornskade og to Ungfugle. Senere samme Dag iagttoges en gl. Fugl i en ung Fyrreplantning nær Frederikshaab Plantage.
- 26.** (Varde-Grindsted-Vejen). Grindsted, i Juni 1935 blev tre Eksemplarer set i Egnen (J. LANGE).
- 27.** (Nymindegab-Esbjerg-Ribe). [Gl. Fugl sk. 1. Maj 1909 (D. F., I). Gelsbro Plantage, er iagttaget 13. Juni 1927 (H. LANGE). Varminglund Hede, iagttaget med Unger 1929—30—31. I 1932 ses Fuglene ikke. Rede findes i Granhegn ud mod Heden 17. Juni 1933. Reden fandtes et halvt Hundrede Meter fra en ret befærdet Landevej, og var anbragt ca. 3 m oppe i Hvidgran. Af fem Æg udrugedes fem Unger, der forlod Reden lidt før Midten af Juni. En saas hele Vinteren 1933-34, og Par 3. Marts og 1. April 1934. I Juli 1936 iagttoges et Par med fire Unger. Yngler muligvis i Nærheden i 1937, men ikke 1939-40 (H. LANGE; D. J., 50.).
- 36.** (Ø. Lolland). I Juli 1895 er Stor Tornskade skudt. Ved Hegnet, hvor den saas, blev nogle Dage senere yderligere fire Fugle set. Muligheden for, at Arten allerede da har ynglet her i Landet, foreligger (D. J., 50.).
- 38.** (Møen). Ulfshale, iagttaget ved Skov 16. Juni 1934 (D. O. F. T., XXIX).
- 39 a.** (Vordingborg-Næstved). Nørreskovgaard, skal have ynglet i et Tjørnegærde paa Lokaliteten 1915, hvor et Par er iagttaget hele Forsommeren. Den brugte Rede skal være fundet 4. Januar 1916 (G. SCHOLTEN: „Fuglelivet i Vordingborgegnen og Sydsjælland. Vordingborg 1916.). Denne Meddelelse kan dog ikke tages som noget fuldgyldigt Bevis for Artens Ynglen i Landet paa dette Tidspunkt. En brugt Rede, nedtaget i Januar Maaned, er ikke let at bestemme med Sikkerhed, og Oplysningerne fra Yngleperioden er sparsomme og lidet udtømmende. Knudsodde, Par set paa samme Sted Juni 1935, fløjtede og skrattede op; havde aabenbart Rede i Nærheden (K. JØRGENSEN).
- 42.** (Kalundborg). Snevis Skov, er iagttaget i Marktræ ved Skoven 1. Maj 1938; Fuglen blev ikke set mere trods gentaget Besøg (C. KRÜGER).
- 45 b.** (Nordsjælland). Ørsholt, Øst for Gurre Sø, er iagttaget 1. og 15. April samt 6. Maj 1935. 2 Fugle er set paa Lokaliteten; Muligheden for Ynglen foreligger; ikke set 1936 og 1937 (K. MADSEN).
- 51.** (Tønder-Tinglev). Frøslev Plantage; i den østlige Del af Plantagen blev Stor Tornskade iagttaget flere Gange i Midten af Juni 1929 af F. SALOMONSEN (D. O. F. T., XXIV). 20. Juli saa L. MOESGAARD smst. Fuglen med store Unger. Dette er dog ikke noget Bevis for Artens Ynglen paa dansk Omraade, eftersom den er fundet ynglende paa den tyske Side af Grænsen ved Østerby; Afstanden fra denne Ynglelokalitet til Grænsen er kun to km. Gamle Fugle og Unger strejfer efter Yngletidens Ophør meget omkring. Siden er den aarlig set i Plantagen, f. Eks. paa „Dansk ornithologisk Forening“s Ekskursion 21. og 22. Maj 1932 (D. O. F. T., XXVI). Der er sikkert ingen Tvivl om mere, at den yngler paa Lokaliteten.
- 52.** (Sundeved). Rinkenæs Skov; er ofte truffet om Sommeren i Udkanten af Skoven; yngler antagelig (D. O. F. T., XXIV). I den lille Lund,

Nederstjernen, Øst for Graasten, er Arten flere Sommere iagttaget ved en stor Tjørnehæk (D. O. F. T., XXIV).

Rødrygget Tornskade, *Lanius c. collurio* L.

Geografisk Udbredelse. Udbredt som ynglende over det meste af Europa fra Grækenland og Italien mod Syd og til omkring 64° n. Br. i Skandinavien. I Sverige er den en ret almindelig Ynglefugl i de sydlige Dele; nordligste Fund: Sundsvall

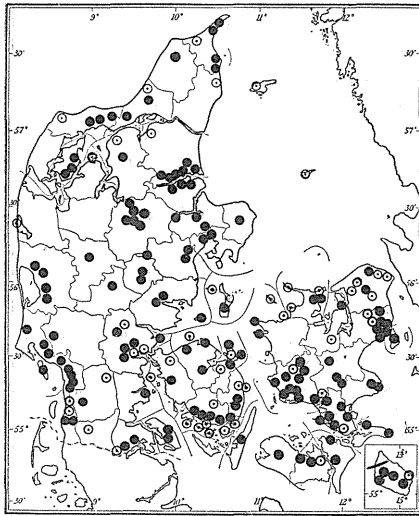

Fig. 2. Ynglesteder for Rødrygget Tornskade, *Lanius c. collurio* L.

● Ynglesteder. ○ formodentlig ynglende.

og Härnösandegnen. I Norge er den temmelig almindelig i Landets sydlige Dele (Kongsberg, Oslo, Hamar); forekommer ogsaa ved Vestkysten: Ryfylke. I Finland findes den kun i de sydlige og mellemste Dele.

Forekomst i Danmark. Den Rødryggede Tornskade findes som ynglende over det meste af Landet, hvor der er passende Lokalteter for den. Hyppigst er den paa Øerne, men ogsaa i Østjylland er den ret almindelig ynglende, hvorimod den mangler i de midtjydske Hedeegne. Ingensteds findes den i stort Tal, men forekommer faatalligt og spredt. En mærkelig Variieren i Antallet af rugende Tornskader fra Aar til Aar

er iagttaget i flere Egne, ligeledes er den taget meget af i Antal, eller endog næsten forsvundet fra Egne, hvor den tidligere var almindelig som ynglende (som f. Eks. i Vendsyssel, Thy, Kertemindeegnen).

Den Rødryggede Tornskade er en Trækfugl, der ankommer i første Halvdel af Maj og drager bort sidst i August eller først i September. Trækruten gaar mod Syd-Øst over Balkan og Ægypten til Vinterkvartererne i det tropiske og sydlige Afrika. En dansk Tornskade, ringmærket ved Rindsholm Syd for Viborg i 1926, blev skudt d. 8. September 1928 ved Rosette i Nildeltaet i Ægypten (D. F., II).

Om den Rødryggede Tornskades Ynglesteder i Danmark foreligger følgende Oplysninger, der ved Signaturer er afsat paa Kortet, Fig. 2.

1. (Skagen-Frederikshavn). Faatallig Ynglefugl i Distriktet (H. O. BANG). I Hegn, Smaakrat, Bevoksninger ved Jernbane og Veje Syd for Skagen er Tornskaden en almindelig Ynglefugl (K. WESTERSKOV). Frederikshavn; yngler sparsomt og paa bestemte, spredte Steder i Egnen (D. F., I). Pikerbakken v. Frederikshavn, enkelte Par yngler i Pilehegn og Buske; Redefund 1930 (S. RASMUSSEN). Tværsted, iagttaget i Yngletiden (A. HORNEMANN).
2. (Hjørring-Brønderslev). Tidligere ynglende adskillige Steder, men synes nu ikke mere at være almindelig (A. HORNEMANN). Hjørring, yngler paa bestemte Steder i Egnen, men sparsomt og spredt (D. F., I).
3. (Læsø). Par iagttaget i Yngletiden i Have Nord for Vesterø; yngler sandsynligvis (S. RASMUSSEN). Iagttaget i Yngletiden ved Hedemose (F. W. BRÆSTRUP).
4. (Sydøstl. Vendsyssel). Ses ret almindelig hver Sommer, men ingen Redefund (O. SCHELDE). Sæby, set i Yngletiden Syd for Byen (A. HORNEMANN).
5. (Sydvestl. Vendsyssel). Træffes hvert Aar faatalligt, yngler dog sikkert i Vildmosens vestlige Del (M. LARSEN). I den vestlige Del af Omraadet yngler den, men ret sjælden (H. THORLACIUS-USSING). Blokhus, er aarlig almindelig som ynglende (P. AALUND).
6. (Nordlige Thy og V. Hanherred). Var almindelig for 25 Aar siden, men er siden aftaget meget i Antal (J. WITTROG). Yngler i Distriktets østlige Del, men ret sjælden (H. THORLACIUS-USSING). Limfjordsvejlerne, enkelte Par yngler hist og her paa Dæmningen og Strandskrænten (D. O. F. T., XXXIII). Paa Vesløs Vejle er to Par iagttaget i Yngletiden ved Slaaenbuske paa en af Dæmningerne; yngler uden Tvivl (D. O. F. T., XXVI). Hanstholm Fyr, flere Par set i Yngletiden (A. DITLEVSEN).!

8. (Mors). Almindeligt ynglende i Højriis Skov og i Anlægget ved Nykøbing, samt hist og her i Plantager og Markhegn (H. FABER: „Morsø's Fugle“. Viborg 1887). Øster Assels; yngler; Redefund 1910.
9. (Salling). Fur, yngler antagelig, da den er iagttaget i Yngletiden (JOH. LARSEN).
10. (V. Himmerland). Faatallig Ynglefugl i Distriktet (BRYNDUM). Løgstør, yngler vist aarlig i Egnen (F. F., 1912).
11. (Ø. Himmerland). Hadsund, almindelig Ynglefugl i Egnen; Reder fundet ved Thygeslund Skov, Stevn Kalkværk mellem Hadsund og Vive, Bjergebakken ved Haunø, Kelstrup Sø ml. Hadsund og Hobro, Launkjær ved Haunø, Vive Baadehavn, Ouegaard's Mølle, Hegn ml. Visborg og Haunø. Antal fundne Reder i Egnen: 1925: 2 Reder, 1928: 6 Reder, 1930: 4 Reder, 1931: 7 Reder, 1932: 11 Reder, 1933: 3 Reder, 1934: 17 Reder, 1936: 2 Reder, 1939: 2 Reder (S. RASMUSSEN). Nibe, iagttaget i Yngletiden (A. CHR. RAFN). Sydøst-Himmerland, ikke sjælden men dog nærmest faatallig Ynglefugl; Antallet af Ynglepar vekslende (K. O. PEDERSEN).
12. (Anholt). Par iagttaget ved Byen i Yngletiden; yngler antagelig (D. O. F. T., XXX).
- 13 a. (S. for Randers Fjord). Randers Fjorddal, faatallig som ynglende langs Fjorden (M. KLINGE, i „Randers Fjords Naturhistorie“. København 1918). Randers, enk. Par yngler i Omegnen; Redefund 1930 (S. RASMUSSEN). Skaføgaard, er almindelig som ynglende i Egnen, men dog aftagende i Antal (D. O. F. T., VIII).
- 13 b. (Randers-Mariager). Almindeligt ynglende i Distriktet (A. JACOBSEN). Mariager, enk. Par yngler i Egnen; Redefund 1919 (S. RASMUSSEN). Ajstrup Krat, ruger aarlig (S. RASMUSSEN). Aamølle, enk. Par yngler (S. RASMUSSEN).
14. (Viborg). Viborgegnen, yngler paa en Del ganske bestemte Steder i Egnen i Hegn og Plantingsudkanter nær Engdragene. Reder fundet Dambakke, Rindsholm Plantage; Par med Unger set ved Høghus; iagttaget i Yngletiden ved Flidens Prøve, Thorsagergaard, Thisted, Kjølens, Vindt Mølle, Fiskbæk Mose, Tjele (P. SKOVGAARD: „Fuglelivet i Viborgegnen“, 1924). Vejrumbro, yngler; Par med udføjne Unger iagttaget 1922 (H. LANGE).
16. (V. for Struer-Holstebro). Thorsminde, iagttaget i Yngletiden; yngler antageligt i Egnen (F. F., 1939).
17. (Ringkøbing). Ringkøbing, enk. Par yngler ved Mose i Egnen; Rede fundet 1931 (S. RASMUSSEN). Tarm, enk. Par yngler paa Affaldspladsen N. f. Byen; Rede fundet 1938 (H. ØSTERGAARD CHRISTENSEN). Sønderlem, enk. Par yngler i Egnen; Par med Unger iagttaget ved Vandhul 1931 (H. ØSTERGAARD CHRISTENSEN). Brosbøl, nogle Par yngler; Rede med Æg og Par med udføjne Unger iagttaget 1919 (H. LANGE).
18. (Herning). Herningegnen, enk. Par yngler; Rede fundet ved Holing (L. NOVRUP).
19. (Brande-Give). Faatallig Ynglefugl, og træffes ikke i de mere øde og hedeligende Strækninger af Distriktet (O. CHRISTOFFERSEN).

20. (S. f. Silkeborg). Silkeborgegnen, Ynglepar ved Salten Langsø og omkring Ansøgaarde (Vradsegnen) (F. F., 1938). Bryrupegnen, yngler aarlig, men faa Par (D. F., I).
21. (Silkeborg-Aarhus). Haldum (nær Hinnerup), enk. Par yngler i Landevejshegn; Rede fundet 1936 (S. RASMUSSEN). Sabro Krat, enk. Par yngler; Redefund 1902. Resenbro, yngler aarlig (F. F., 1938).
- 22 a. (Ebeltoft). Kalø, flere Par yngler aarlig i Hegn og Skovudkanter (J. BJERG-THOMSEN). Vosnæs Gaard, enk. Par yngler aarlig (J. BJERG-THOMSEN).
- 22 b. (Grenaa). Djursland, almindelig Ynglefugl, ses hyppigt (E. LIND).
23. (Samsø). Thunø, yngler antagelig, er iagttaget i Yngletiden (JOHS. LARSEN). Samsø, ret almindelig Ynglefugl paa Øen (K. A. HEJØ).
24. (Horsens). Tidligere almindelig, nu sjælden Ynglefugl i Omraadet (R. P. RANDLØV). Horsensegnen, ikke særlig almindelig ynglende; Rede flere Gange fundet ved Bygholm og ved Krigermonumentet lidt Nord for Horsens (F. V. STRANGE). Taaning, ret almindelig Ynglefugl i Egnen (D. O. F. T., X). Endelave, enk. Par yngler ved Skoven (D. O. F. T., XXII).
25. (Kolding-Vejle). Vester Nebel, enk. Par yngler aarlig i Landevejshegn (L. NOVRUP). Noesgaard v. Lunderskov, et Par yngler aarlig (L. NOVRUP). Dons, enk. Par yngler i Omegnen, og har ynglet siden 1860 (Rentier JENSEN v. L. NOVRUP). Egtvedegnen, enk. Par yngler i Landevejshegn og ved større Haver (K. WESTERSKOV). Vingsted, enk. Par yngler ant. hvert Aar; er gennem flere Aar iagttaget i Yngletiden paa egnet Ynglelokalitet (H. MEINHARDT). Trelde Næs, 1 Par yngler aarlig i Tjørnebuske nær Næsset; har ynglet siden 1937 (O. AASTRUP). Taps, er iagttaget i Yngletiden (H. LANGE). Gudsø Vig, er iagttaget i Yngletiden (H. LANGE). Eltang, yngler ant., er iagttaget i Yngletiden (H. LANGE).
26. (Varde-Grindsted-Vejen). Sjælden Ynglefugl i Distriktet (E. FEILBERG). Lunderup, yngler; Redefund 1908.
27. (Nymindegab-Esbjerg-Ribe). Fanø, yngler almindelig (A. PALM). Fil Sø, Par yngler aarlig i Buskads ved vestlige Bred af Søen (L. NOVRUP). Alslev, 1 Par yngler aarlig (L. NOVRUP). Torrup, 1 Par yngler aarlig (L. NOVRUP). Ribeegnen, almindelig som ynglende; Ynglesteder: Lustrupdal, Damhus, Kirkegaard v. Ribes s. ø. Udkant, Egebæk, Ribe Plantage (H. LANGE). Bramminge, enk. Par yngler aarlig; Redefund nær gl. Kirke i 1933 (H. LANGE). Kærbøl, tidligere meget almindelig Ynglefugl, men synes nu ikke mere at forekomme som ynglende (V. PEDERSEN).
28. (Middelfart-Assens). Ynglefugl i Distriktet, men ikke saa almindelig som paa Østfyn (V. LARSEN). Brænderup, omkring „Kærsgaard“, hvor der endnu findes en Del store Hegn, ses den Sommeren igennem (H. JØRGENSEN). Brandsø, yngler sikkert; er iagttaget i Yngletiden (JOHS. LARSEN).
29. (Odense-Bogense). Ret almindelig Ynglefugl i Distriktet (A. KYED). Einsidelsborg, langs beplantede Veje, i Markhegn og lign. Steder er

- den en ret almindelig Ynglefugl (D. O. F. T., XX). Bogense, yngler aarlig faatallig i Egnen (P. J. PEDERSEN). Bolbro v. Odense, tre Par yngler aarlig ved et større Gartneri (D. O. F. T., XXXIII). Æbelø, yngler antagelig, da Arten er iagttaget i Yngletiden (JOHS. LARSEN).
- 30.** (Kerteminde). Temmelig almindelig, men ikke talrig Ynglefugl indenfor Omraadet. Forholdsvis talrig paa Hindsholm (S. B. ANDERSEN). Kerteminde, tidligere en meget almindelig Ynglefugl paa Egnen med Rede i omtrent hvert eneste levende Hegn og saas siddende paa Telefontraadene lige saa almindeligt som Gulspurve og Tornsangere. Fra omtrent 1910 begyndte den at aftage i Antal. For omkr. en halv Snes Aar siden foretog Meddelelsen en Del Ture rundt paa Fyn, og mødte hele Sommeren kun et Par, nemlig ved Egeskov. I de senere Aar er det, ligesom den er begyndt at tiltage igen; iagttaget flere Gange ved Hundslev og ved Maale, Hindsholm (JOHS. LARSEN). Fyns Hoved, 3—4 Par yngler aarlig i Tjørnekrattene (A. HOLM). Romsø, ret talrig Ynglefugl, men er vist aftaget i de senere Aar (A. GREGERSEN).
- 31.** (Nyborg). Er almindelig Ynglefugl i Distriktet (L. K. LARSEN), men var tidligere almindeligere i Egnen (J. HANSEN). Vormark, yngler almindelig i Omegnen (D. O. F. T., XXXI). Hesselager, 1880—90 var den almindelig Ynglefugl i Egnen, men synes nu ikke mere at forekomme som ynglende (A. KOEFOED). Knudshoved, iagttages aarlig i Yngletiden; yngler antageligt (H. LANGE). Strækningen Nyborg-Slipshavn-Knudshoved, formodentlig ret almindelig ynglende i dette Omraade (P. JESPERSEN).
- 32.** (Faaborg-Svendborg). Egeskov, 1 Par iagttaget i Yngletiden; yngler antagelig (JOHS. LARSEN). Svendborg, flere Par yngler i Egnen, dels i Parken, dels i større Haver (F. F., 1937). Faaborg, fra Aastrup Kirke til Faaborg almindelig Ynglefugl i Landevejshegnene (D. O. F. T., XIII). Nakkebølle, yngler i Tjørnehække ved Gaarde v. f. Sanatoriet (D. O. F. T., XIII). Er desuden iagttaget i Yngletiden og yngler sikkert paa Øerne: Lyø, Avernakø, Store Svømmø, Drejø og Turø (JOHS. LARSEN). Taasinge, er iagttaget i Yngletiden (H. LANGE).
- 34.** (Langeland). Almindelig ynglende i levende Hegns langs Vejene (E. NIELSEN).
- 35.** (V. Lolland). Ret almindelig, men spredt Ynglefugl i Distriktet (O. G. KONRADSEN).
- 36.** (Ø. Lolland). Yngler overalt paa egnede Steder, men ikke talrigt (H. MARCHER). Saksøbing, faatallig Ynglefugl i Egnen (D. F., II). Knuthenborg, 5-6 Par yngler i og ved Parken (D. F., II). Grænge, yngler antagelig; er iagttaget i Yngletiden (H. LANGE).
- 37.** (Falster). Almindelig Ynglefugl i Distriktet (O. MALLING). Nykøbing, enkelte Par yngler paa Østre Kirkegaard (C. OLSEN). Orehoved, enk. Par yngler aarlig (D. O. F. T., XVII).
- 38.** (Møen). Er almindelig Ynglefugl paa Øen, især hyppig paa Ulfshale og Klinten (E. PEDERSEN).
- 39 a.** (Vordingborg-Næstved). Præstø-Egnen, almindelig Ynglefugl, men optræder pletvis; Sjolte Strand, 1937: 6—7 Par; Egnen ved Roneklint,

- 1937: 10—15 Par (D. O. F. T., XXXIII). Næstved-Eggen, særdeles almindelig Ynglefugl overalt saavel i Haver som i Skove (J. BAAGØE m. fl.: „Næstvedegnens Fugle“, Viborg 1893). Vordingborg, yngler almindelig i Eggen; 6 Par lige om Byen i 1915; Ynglesteder: Rosenfeldt Park, Agnø (G. SCHOLTEN: „Fuglelivet i Vordingborgegnen og Sydsjælland“. Vordingborg 1916). Knudshoved, flere Par yngler aarlig i Tjørnene (Lærer JØRGENSEN). Nyrod, Vordingborg, iagttaget i Yngletiden (H. LANGE).
- 39 b.** (Stevns). Er almindelig ynglende og synes tiltagende i Mængde (D. O. F. T., IV). Storehedinge, yngler i Lystanlæget og i store Gartnerhaver (D. O. F. T., XI). Stevns Klint, nær Fyret, yngler; Redefund 1926 (H. LANGE).
- 40.** (Ringsted-Køge). Ringsted, ynglende nær Markedsplads 1935 (H. LANGE). Haslev, yngler ret almindelig, men spredt og ustadig; 1932: 3—4 Par ved Haslev (Sanatoriet, Frerslev, Nordskov) og 2 Par ved Landevejen til Thureby. 1934: 3 Par ved Bregentved (D. O. F. T., XXVIII).
- 41.** (Skelskør-Sorø). Sorø, et Par har i de sidste Par Aar ynglet i Have ved Lyng (H. THORSØE). Sorøegnen, nogle faa Par yngler hvert Aar (D. O. F. T., XXVI). Saltø Skov, 4—5 Par yngler aarlig i Smaaplantninger ved Kulturpladser og aabne Pladser i Skoven (K. WESTERSKOV). Slagelse, en Del Par yngler i Slagelse Skov (P. K. NIELSEN). Bromme, yngler almindelig omkring Bromme Skov (C. C. RØNHOF). Herlufsholm, iagttaget i Yngletiden ved den botaniske Have (H. LANGE). Gunderslevholm, flere Par yngler (H. LANGE). Bisserup, et enkelt Par yngler aarlig (Lærer JØRGENSEN). Rejnstrup, iagttaget i Yngletiden (H. LANGE). Skelskør, almindelig ynglende i Eggen (E. HORNEMANN). Fuglebjerg, almindelig som ynglende (E. HORNEMANN). Lille Egede, Korsø, enk. Par yngler (H. LANGE). Kindertofte, iagttaget i Yngletiden (H. LANGE).
- 42.** (Kalundborg). Nekselø, yngler sikkert, er iagttaget i Yngletiden (JOHS. LARSEN). Røsnæs, mange Par yngler paa Næsset; mange iagttaget i Yngletiden (F. F., 1935). Asnæs, mange Par ruger aarlig (J. TH. SKOVGAARD). Sejerø, yngler antagelig; er iagttaget i Yngletiden (JOHS. LARSEN).
- 43.** (Odsherred). Nykøbing, yngler meget almindelig. Rørvig, meget almindelig Ynglefugl. Højsand, i Buskadset af Tjørn, Caprofolium og Fyr, der dækker Kliiten, yngler ca. 10 Par. Dybe Sø, en Tornskade iagttaget ved Buske nær Søen; ant. Rede i Nærheden. Mellem Yderby og Gniben iagttaget i Rosenbusk. I Buskene paa Ordrup Næs er enk. Tornskader iagttaget i Yngletiden (D. O. F. T., XV).
- 44.** (Hornsherred). Faatallig Ynglefugl i Distriktet (V. HOLSTEIN). Valborup Skov, enkelte ses hvert Aar i Udkanten af Skoven og yngler antagelig (M. JENSEN). Jægerspris Nordskov, yngler, iagttaget Par i Yngletiden (P. WERNER).
- 45 a.** (Roskilde-Holte). Er ikke nogen almindelig Ynglefugl, men yngler hist og her i aabent Terrain og ved Lysninger i Skoven (C. KRÜGER). Klampenborg, yngler i Eggen; rmk. (D. F., III). Dyrehaven, „Inde

- lukket“, yngler; Redefund 1935 (LØVENBORG); Ermelundssletten, almindelig og regelmæssig Ynglefugl (STRØMBERG). Jonstrup Vang, Par iagttaget i Yngletiden (STRØMBERG). Frederiksdal (Lyngby), 3 Par Tornskader yngler i Egnen (A. KØEFOED). Holte, tidligere meget almindelig Ynglefugl i Øverød Hegn; kun spredt, meget faa Steder og kun enkelte Par (D. O. F. T., XVII). Fiskebæk, Farum, yngler antagelig i Egnen; er iagttaget i Yngletiden (H. LANGE). Geel Skov, yngler sandsynligst; er set i Yngletiden (H. LANGE). Søndersø, Værløse, iagttaget i Yngletiden; yngler antagelig (H. POULSEN). Avedøre Holme, enkelt Par yngler aarlig (D. O. F. T., X). Lille Hareskov, yngler antagelig; er jævnlig iagttaget (D. O. F. T., I).
- 45 b.** (Nordsjælland). Almindelig Ynglefugl i Omraadet (K. MADSEN). Gilleleje, yngler almindeligt i Haver og Hegn (D. O. F. T., XVI). Hillerød, yngler i Egnen (D. O. F. T., XXV). Er ofte iagttaget i Yngletiden nord for Helsingør og Hornbæk, og yngler antagelig paagældende Steder (C. KRÜGER). Store Dyrehave, er iagttaget i Yngletiden (H. LANGE). Helsingø, yngler antagelig; er iagttaget i Yngletiden (H. POULSEN). Arre Sø, yngler antagelig; er iagttaget i Yngletiden (H. LANGE).
- 46.** (Kbhvn.-Amager-Saltholm). Utterslev Mose, iagttages aarlig ved Kanalen ved Utterslev og Bispebjerg Kirkegaards Gartneri, muligvis yngler et Par i Terrainet eller dets umiddelbare Nærhed (D. O. F. T., XXX). Vestre Kirkegaard, er almindelig ynglende (D. O. F. T., IV). Amager, yngler meget almindelig; Antallet af Ynglepar er ret stort og kan vist sættes til ca. 20 (C. KRÜGER). Lundehus, enk. Par yngler aarlig (H. LANGE).
- 47.** (Bornholm). Almindelig Ynglefugl paa passende Lokalteter (A. LARSEN). Formodes at yngle ved Listed Stenbrud (V. KJØLBY). Blemmelyst, yngler faatallig (B. LØPPENTHIN). Aaremyre, Almindingen, enk. Par yngler; Rede fundet 1928 (A. F. V. SEIER: „Bornholms Fugle“, 1932). Segen, enk. Par yngler; Rede fundet 1930 (A. F. V. SEIER, ibd.). Paradisbakkerne, enk. Par yngler aarlig (H. POULSEN).
- 48.** (Haderslev). Aarø Sund, enk. Par yngler aarlig; iagttaget med Unger 1934 (H. LANGE).
- 49.** (Rødning-Løgumkloster). Jels, iagttaget i Yngletiden (H. LANGE). Lindet Skov, nogle Par yngler aarlig (H. LANGE).
- 50.** (Vestligste Sønderjylland). Skærbæk, iagttaget i Yngletiden (H. LANGE). Kjærmark v. Brøns, iagttaget i Yngletiden (H. LANGE). Harres, iagttaget hele Sommeren; yngler uden Tvivl (H. LANGE). Skast, enk. Par yngler aarlig (H. LANGE).
- 51.** (Tønder-Tinglev). Frøslev Plantage, yngler antagelig, er iagttaget i Yngletiden (D. O. F. T., XXVI). Draved Skov, flere Par yngler antagelig ved Skoven, er iagttaget i Yngletiden (F. F., 1930).
- 52.** (Sundeved). Yngler faatallig og spredt i Egnen mellem Graasten og Søgaard (D. F., II). Krusaa, nogle Par yngler; Par med udføjne Unger set 1933 (H. LANGE).
- 53.** (Als). Yngler sparsomt og spredt paa Øen (D. F., II). Als Nørreskov, Par yngler i Skovens Yderkant (F. F., 1931).

Stor Tornskades Yngleforhold.

De faa danske Ynglepar bygger Rede i sidste Halvdel af April, altsaa betydelig tidligere end den Rødryggede Tornskade. Til Redeplads vælges Plantager i afsidesliggende Hede eller Mosestrækninger, Læhegn ved Hede eller aaben Blandskov af Fyr og Birk.

Reden bygges gerne i Gran, Birk, Fyr, Eg, Bøg og andre Løvtræer. Den er gerne anbragt ret højt i Træet, og oftest

KAJ WESTERSKOV fot.

Fig. 3. Rede af Stor Tornskade. Randbøl 19. 5. 1940.

paa en stærk Gren nær inde ved Stammen. Det yderste Materiale er grove Lyngris, Fyrre-, Gran- eller Birkekviste. Den indre Del bestaar af Græsstraa; Redeskaalen rigelig udforet med Smaafjer og Dun.

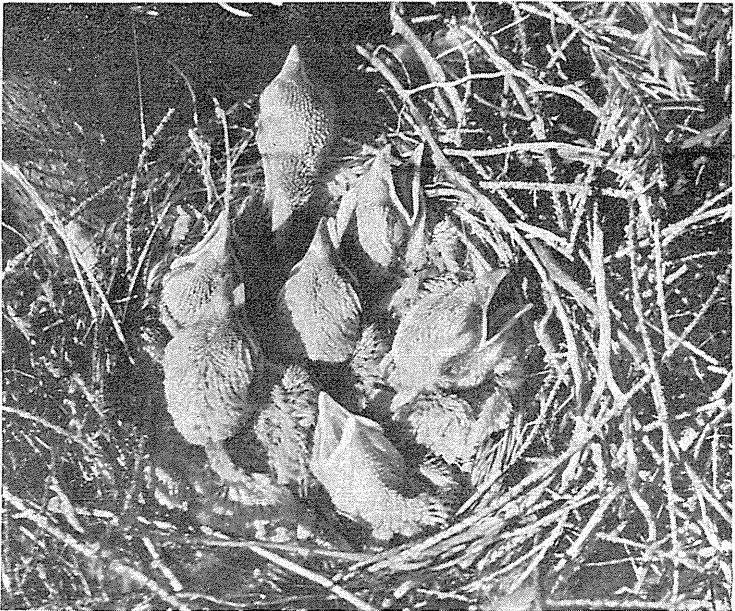
Til yderligere Belysning af Redematerialets Sammensætning og den store Mængde anvendte Fjer, skal omtales Op-tælling af Redemateriale foretaget af K. BÄSECKE (1935).

Det yderste Underlag bestod af gamle Lyngstængler, tørre Fyrrekviste blandet med fire Ender Sisal-Bindegarn, 2 Stk. gammelt Papir, tørre Græsstraa, Hare-, Ræve- og Raadyrhaar,

ligesom 4 Stk. gammelt Vat. Af Fjer indeholdt Reden: Urhøne 201, Agerhøne 415, Gøg 86, Lærke 32, Skovdue 10, Sortkrage 1, Musvaage 2, ubest. 24. Ialt 771 Fjer.

Reden maaler i udvendigt Tværmaal 20—25 cm; Redeskaalen er 9—10 cm i Diameter og 6—8 cm dyb.

Æggene lægges sidst i April eller i Begyndelsen af Maj Maaned. Ægantallet er gerne 6—7 (se Fig. 3), men saavel

KAJ WESTERSKOV fot.

Fig. 4. Rede med syv Unger af Stor Tornskade.
Randbøl 31. 5. 1939.

smaa Kuld paa 4 som større Kuld paa 9 er fundet. Af Farve er de langt fra saa varierende som den Rødryggede Tornskades Æg. Bundfarven er graalighvid; Pletterne, der oftest findes jævnt fordelt over hele Ægget, er store, graabrune eller grønlig. Undertiden er Pletterne samlet i en, ikke særlig tydelig, Krans om Æggets butte Pol. Skallen er temmelig grovkornet og lidt glinsende.

Tages Æggene, kan den ofte lægge flere Kuld. En Rede blev fundet 14. 4. 1932; Æggene tages; nye Kuld lægges 7.

og 23. Maj, 4. og 22. Juni; ialt lagde Fuglen 36 Æg i en Forplantningsperiode (Beiträge zur Fortpflanzungsbiologie der Vögel. IX, 1933, p. 70). Under normale Forhold ellers kun et Kuld.

Æggene maaler i Længden 23.0—29.0 mm. Bredde 15.0—18.0 mm. Det fyldte Æg vejer 5.5 gr. Middelskalvægt 0.283 gr.

Æggene ruges af ♀ i 16—17 Dage, og ♂ bringer i Ruge-tiden Føde til ♀. Ungerne er nyklækkede fuldkommen hjælpeløse, blinde og nøgne. I de første 4—5 Dage besørger ♀ alene Madningen, idet den dels selv henter noget, dels bringes Føde til Ungerne af ♂. Senere deltager ♂ ogsaa i Fodringen. Ungerne vokser kraftigt, og i Løbet af 18—20 Dage er de flyvefærdige og forlader Reden.

I Begyndelsen fodres Ungerne udelukkende med Insekter (Sommerfugle, Biller, Guldsmede), senere bringes Smaafrøer, Firben, Mus og evt. Fugleunger til Reden. Desuden har jeg iagttaget gl. Tornskade flyve til Rede med stor Hugormeunge; en anden Gang fandt jeg Staalorm ved Reden.

Efter at Ungerne har forladt Reden, holder de endnu nogle Dage sammen med Forældrene og mades af disse; snart spredes dog Familien, og man har endog set Eksempler paa, at de gamle Tornskader under heftig Skrigen og Jagen har forsøgt at blive af med Unger, der stadig har pebet om Mad.

Rødrygget Tornskades Yngleforhold.

Tornskaden ankommer til Danmark i første Halvdel af Maj, Hovedparten kommer i Tiden fra 10.—20. Maj. ♂♂ kommer først til Ynglepladsen. ♀♀ gerne 1—3 Dage senere.

Undertiden begynder den at bygge Rede sidst i Maj Maaned, men hyppigst finder Redebygningen Sted i første Halvdel af Juni. Til Redested vælges Markhegn, Skovudkanter, aabne Pladser i Skove med tætte Buske og Landevejshegn. Reden anbringes helst i Tjørnebuske, Slaaen og Vild Rose, men ogsaa jævnlig i Hyldebærbuske, ung Gran, ung Bøg, Hassel, Ælm, Korsved, Røn, Pil, Brombær og Enebær. Desuden kan Rede findes i Grendyng (sml. Fig. 5) eller i Ribsbuske. Reden er flere Gange fundet paa Jorden i Brændenældebevoksning og et Par Gange i gammel Rørbevoksning.

Reden er i Almindelighed anbragt i 1—2 Meters Højde, men som før nævnt, er Reden fundet paa Jorden; desuden i

en Fuglekirsebærbusk i ca. 40 cm's Højde; flere Gange i en halv Meters Højde. Som en ejendommelig Redeanbringelse kan nævnes, at en Tornskaderede fandtes i ca. 7 m Højde i Naaletræ paa en Sidegren ca. 3 m fra Stammen. Endnu højere var en anden Tornskaderede anbragt, der fandtes i 10 m Højde i Eg. En ganske usædvanlig Redeplads havde et Tornskadepar, der byggede Rede i Bunden af en Urtepotte mellem en Stabel gamle Urtepotter (D. O. F. T., XXXIII).

KAJ WESTERSKOV fot.

Fig. 5. Rede af Rødrygget Tornskade med et ubefrugtet Æg og fire to Dage gamle Unger. Egtved 18. 7. 1940.

Redematerialet bestaar af forsk. tørre Plantedele, Græsstraa, Rodtrevler, Mos, indvendig foret med finere Rodtrevler, tynde Straa, jævnlig med lidt Fjer i Redekanten; Hestehaar og Hareto forefindes ogsaa af og til i Redeskaalen.

Reden maaler i udvendig Diameter 12—14 cm, indvendig Diameter 7—8 cm. Redeskaalen er ca. 5 cm dyb.

Ifølge mine Iagttagelser udfører ♂ den største Del af Redebygningen, hvilket ogsaa stemmer overens med Undersøgelser af Englænderen D. W. MUSSELWHITE. Redebygningsarbejdet

gaar hurtigt for sig, Fuglene arbejder energisk og ivrigt; det er derfor uhyre let at finde en Rede, som et Tornskadepar arbejder paa, da de flyver til Reden, blot man forholder sig roligt.

De fleste Kuld lægges i første eller anden Uge af Juni. Tidligere Kuld kan findes. HARBOE (D. O. F. T., XXXIII) fandt 8. 6. 1937 Rede med ca. 10 Dage gl. Unger, hvilket vil sige, at Fuglen har begyndt Æglægningen omkring 10.—11. Maj. Hyppigere er det at finde Abnormer til den anden Side: sene Kuld. Ødelægges Tornskadens Æg kan den lægge om baade to og tre Gange, saa friske Æg kan findes saa sent som i første Halvdel af Juli. Ødelægges et Kuld, gaar der gerne 10—12 Dage, før nyt Kuld er lagt (S. RASMUSSEN, l. c.). O. HELMS's Angivelse i „Danske Fugle ved Hus og Have“ p. 29 om, at Tornskaden „almindeligvis udruger 2 Kuld, det første i Juni, og af det sidste ser man ofte de udføjne Unger langt hen i August“, er ikke rigtig, og maa skyldes disse sent omlagte Kuld. Tornskaden udruger kun et Kuld aarlig, men kan som omtalt tvinges til at lægge flere Kuld Æg og bliver derved en Del forsinket.

Æggene lægges som hos andre Spurvefugle med en Dags Mellemrum og tidligt paa Morgen. Ægantallet varierer en Del, 5—6 maa kaldes det hyppigste, undertiden findes Reder med kun 4 eller endog kun 3 Æg. 7 Æg er nu og da fundet i en Rede, hvilket sikkert er det største Antal lagt af en ♀. Kuld paa 9 og 10 skyldes sikkert altid 2 ♀♀.

I Længden maaler Æggene 19.8—25.0 mm. Bredde 15.0—18.0 mm. Dvergæg paa 13.0×10.75 mm og Kæmpeæg paa 26.5×19.3 mm er fundet.

Det fyldte Æg vejer ca. 3.5 g; Middelskalvægt 0.186 g.

Af Udseende varierer Tornskadens Æg overordentlig meget; den hører som bekendt til de Arter, der har oologiske Racer, d. v. s. Æggene forekommer i stærkt varierende, særprægede Typer, som man har opstillet i særlige (*oologiske*) Grupper.

REY angiver (l. c. p. 389) følgende Typer Grundfarve af 402 Kuld Tornskadeæg af hans Samling:

1. Grundfarve ren hvid.....	3.0 %
2. Grundfarve graahvid til gullighvid...	35.6 %
3. Grundfarve brungullig	4.5 %

4. Grundfarve grønlig	30.6 %
5. Grundfarve livlig grøn	1.0 %
6. Grundfarve rødgullig	25.0 %
7. Grundfarve rød	0.3 %

Blandt de med renhvid Bundfarve er et Kuld uden Tegning og tre med røde Pletter; af de med rødgullig Farve har 91, altsaa 22.6 % af samtlige Æg, ogsaa rød Tegning.

Pletternes Udseende og Placering viser ogsaa stor Variation; i Hovedsagen kan Æggene efter Tegning samles i tre Typer: 1. Pletterne er jævnt fordelt over hele Ægget. 2. Pletterne samlet i Krans omkring Æggets Midte. 3. Pletterne samlet i Krans omkring Æggets butte Pol. Pletterne kan være rødligbrune, graabrune, grønligbrune, olivengrønne, kastanjebrune til dybt røde.

Rugningen foretages næsten udelukkende af ♀. ♂ er flere Gange iagttaget rugende, især midt paa Dagen i den varmeste Sol (K. BÄSECKE, 1933). Rugetiden er 15 Dage, i hvilken Tid den rugende ♀ bringes Føde af ♂, men ♀ gaar dog ogsaa selv paa Fouragering. ♀ ruger som bekendt meget fast. Jeg har flere Gange, for at komme til at fotografere en Rede, skaaret Brændenælder og Smaakviste bort umiddelbart rundt om Reden, ja endog Kviste, der berørte den rugende ♀, der dog er blevet liggende.

Ved Reden viser Parret en forbavsende Frygtløshed. Gaar man til Reden, skælder begge de gamle ud: „tjæk-tjæk-tjæk“; ♀ sætter sig ofte lige over ens Hoved; ♂ holder sig som Regel lidt mere i Baggrunden. Flere Gange er jeg ligefrem blevet angrebet af de gamle. Ved en Rede med 7 Dage gl. Unger, fløj ♂ flere Gange ned i Hovedet paa mig, hakkede mig oven i Hovedet og fløj straks bort igen.

Ungerne er i de første 4—5 Dage, nøgne, blinde, hjælpeløse og grimme som alle andre Smaafugleunger. Naar de er omkring 4 Dage gamle, begynder de at gylpe ufordøjelige Dele af Føden op i Form af smaa, runde Boller, hvilket koster store Anstrengelser; jeg har flere Gange iagttaget, hvorledes Ungen maatte sluge Gylpebollen igen, skønt den havde faaet den helt op i Næbbet. Ungerne vokser hurtigt, takket være den rigelige Fødemængde; 13 (14) Dage gamle forlader de Reden. I omkring en halv Snes Dage efter at de har forladt

Reden, færdes Ungerne sammen med og makes af Forældrene. Saa forsvinder de gamle Fugle fra Lokaliteten, og Ungerne spredes i Løbet af nogle Dage (om Ungernes Fodring i Reden og andre biologiske Iagttagelser, se nærmere under: Rødrygget Tornskades Ernæringsforhold, p. 100 ff.).

Et Eksempel, der tydeligt viser Tornskadeungernes store Graadighed, skal lige nævnes. En Tysker, C. KRIETSCH, fandt en Rede af Kornverling, *Emberiza c. calandra*, der mærkværdigvis var anbragt i 1.30 m Højde i Brombær. Da han gerne vilde have Fuglens Æg, erstattede han dem med Æg fra en Rede af Rødrygget Tornskade i Nærheden. Kornverlingen rugede troligt Tornskadeæggene ud og made Ungerne. Det gik godt de tre første Dage, men saa begyndte Ungerne en vedholdende Skrigen; de blev øjensynlig ikke mætte. Ved Ungernes Skrigen tilkaldtes et Tornskadepar, der trods Kornverlingernes Modstand tog livlig Del i Ungernes Opmadning; Ungerne blev flyvefærdige og forlod Reden.

Stor Tornskades Ernæringsforhold.

Af denne Art har jeg undersøgt 58 Gylp, indsamlet paa Randbøl Hede 31. 5. og 22. 6. 1939 ved Fyrrebuske, hvor Fuglen tager Ophold for at spejde efter Bytte.

Gylpene er af Størrelse noget større end den Rødryggede Tornskades Gylpboller. Det mindste maalte 14.0×7.0 mm; det største 38.0×14.0 mm; Gennemsnitsmaal af samtlige Gylp var 25.0×12.0 mm.

Hvad Vægten angaar vejede de gennemsnitlig omkr. $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ gr Stykket; det største Gylp vejede 1.0 gr, det mindste 0.1 gr.

Efter Udseende og Indhold kan Gylpene deles i tre Grupper:

1. „Musegylpene“, der som oftest er ret store, af lysgraa-ligt Udseende, faste og næsten udelukkende indeholdende Musehaar; desuden Museknogler, Kæber etc.

2. Sorte, ret løse Gylp, ofte skinnende af Dækvinger og Ben af forsk. Biller. Indholdet er forsk. Insektrester, desuden jævnlig Knogledede, Kæber og Tænder af Firben.

3. Gulbrune Gylp, hvis Hovedbestanddel er de kraftige Krophaar fra de to Sommerfuglearter: Natpaafugleøje, *Saturnia pavonia* og *Macrothylacia rubi*; heri findes desuden forsk. Insekter: Ben og Dækvinger af Løbebille og Skarnbasse.

Af samtlige 58 Gylp indeholdt 9 (eller 16 %) Muserester, 12 (eller 21 %) af den gulbrune Type og de resterende 37 (eller 63 %) var af den sorte Type, med Indhold af Insekter og Firbenrester.

Gylpene med Indhold af Muserester bestod væsentligst af Musehaar; desuden fandtes heri Knogledele, Kraniedele og Kæber af Markmus, *Arvicola agrestis*, i et enkelt Gylp af Skovmus, *Mus sylvaticus*. Desuden dog ogsaa lidt forskellige Insekter: Ben og Dækvinger af Løbebiller, Rygskjold og Ben af Grøn Skovtæge og endvidere i et enkelt Gylp 3 Kæbedele med Tænder af Firben. Disse Gylp er meget faste og smuldrer ikke saa let som de øvrige.

Den Type, der udgør Hovedmængden (63 %) af samtlige Gylp er de løse, sorte Gylp, hvis Hovedindhold er Insekter; af fundne Insekter kan nævnes Dækvinger, Ben og Hovede af Løbebiller, Kropled af Honningbi, Dækvinger og Ben af Skarnbasser og Guldbasser, Bagkrop og Vinger af Humlebier, Dækvinger af Aadselgravere og en Mængde forskellige Smaa-insekter, hvoraf de fleste var ubestemmelige, da der kun fandtes Smaadele (Hoved, Ben o. lign.) af dem; desuden ofte Rester af Firben, *Lacerta agilis*. I et Gylp 19.0×11.0 mm var saaledes foruden en Dækvinge og Ben af Løbebille, en Mængde Smaaknogler og 15 Kæber med Tænder af Firben.

De gulbrune Gylp er faste og tæt sammenkittede. I et enkelt af Gylpene fandtes Kæber af Markfirben.

Denne Gylpundersøgelse giver et lille Fingerpeg i Retning af hvilke Dyr, der tjener til Føde for denne Tornskadeart. Men at bygge noget op paa et saa spinkelt Grundlag kan man ikke, da ydermere en Del Fødeemner let helt kan undgaa Paavisning, især for større Dyrs Vedkommende som f. Eks. Mus og Fugle.

Ved Tornskadens Opholdssteder har jeg desuden fundet forsk. Ting: spiddet Firben, ca. 20 cm lang; Unge af Staalorm, *Anguis fragilis*; flere Guldsmede, Bier, Natsværmere.

En Dag, da jeg var oppe i et Træ for at fotografere en Rede med store Unger af Tornskaden, kom den ene af de gamle med en lang Hugormeunge hængende i Næbbet; Fuglen satte sig i en Trætop nær ved, hvorfra den interesseret, og ikke særlig sky, betragtede mig.

Fugle har jeg aldrig set de gamle Fugle komme med eller fundet Rester af i Gylp. Paa et Træstød en halv Snes Meter fra Tornskadeparrets Redetræ fandt jeg Resterne af en Rødstjert, men efter den Maade, hvorpaa Fuglen var plukket, tydede alt paa, at det var en Spurvehøg, der havde været paa Spil.

L. NOVRUP skriver i dette Tidsskrifts XXXIV. Aarg. p. 74, at han en Dag har fundet Rester af en Lærke ved Redetræet. H. LANGE har meddelt mig, at han ved Parret paa Varminglund Hede har fundet Rester, Fjer i smaa Dynger, af 3 Lærkeunger, 1 Lærke, 1 Stær, 1 ung Kornverling, 1 Tornirisk, 1 Rørspurv og 1 eller 2 Gulspurve.

Men selv har jeg som sagt aldrig set dem komme med hverken voksne Fugle eller Unger, og jeg er af den Anskuelse, at det vist er lidt overdrevet, naar JOURDAIN i „British Birds“ skriver: „Main food consists of small birds and insects“ — ihvert Fald for Sommerens Vedkommende. At den Store Tornskade i Vintermaanederne, p. Gr. af Insektmangelen, er tvunget til at ernære sig af Mus og Smaafugle og hvad den ellers kan falde over, er derimod en Kendsgerning.

Maveindholdet af en Stor Tornskade skudt ved Haslev 22. 10. 1933 var 3 Ørentviste, 1 Løbebille og 1 mindre Frø (H. LANGE).

Fra Tyskland foreligger Maveundersøgelser af 11 Eksemplarer (G. RÖRIG l. c.). Fuglene er skudt fra Oktober til Februar, altsaa i Vintermaanederne. Maveindholdets Vægt svingede fra 1—3 gr. I 7 fandtes Muserester (Haar, Knogler og Tænder), ellers fandtes Rester af en lille Fugl, Løbebillerester og 1 Græshoppe.

K. BÄSECKE (1932) har paa Lüneburger Heide gjort Iagttagelser over 7 Par ved Redested. Ungerne blev i Begyndelsen udelukkende fodret med Insekter (Biller, Sommerfugle, Guldsmede); først efter at de var i Stand til at flyve af Reden, blev større Dyr bragt til dem (Mus, Fugle). Under Tornskadernes „Kødhager“ (Spidser paa Fyr og Birk, der anvendtes til Ophængning af Bytte) fandtes Rester af en Sang- og en Hede-lærke, en Engpiber og en Markmus. Desuden er fundet spiddet: Biller, Frøer og Rester af en Markmus.

R. COLLET angiver i „Norges Fugle“, Bd. 1, p. 283, følgende

om denne Arts Føde: Ventriklerne af en Del undersøgte Eksemplarer har indeholdt: Dele af Markmus, Spidsmus, Firben, Musvit, Løvsanger, Rørspurv; Fuglefjer; og af Insekter: Hveps, *Vespa vulgaris*, *Vespa saxonica*, *Decticus verrucivorus*, samt forsk. Biller. I et Eksempel fandtes bl. a. en Noctuide-Larve, i et andet en *Carabus nemoralis* og et Dusin Staphyliner, *Ocyopus fuscatus*, hos et tredie kun Harpaliner. I Redeunger i Finmarken er bl. a. fundet *Carabus glabratus* og en Billelarve; desuden Levninger af Løvsanger.

Det er kun sparsomme Efterretninger, der foreligger om denne Arts Føde. Dens Fødesammensætning er ret mangeartet: Biller, Bier, Sommerfugle, Guldsmede; Firben; Frøer; Mus og Fugle. Den største Del af dens Ernæring synes dog at være Insekter.

Fornøjeligt er det at se denne smukke Tornskade paa Taarnfalkemanér hænge over Heden paa dirrende Vinger, spejdende efter Bytte. Ofte sidder den dog ogsaa i Toppen af en af sine Fangstbuske og lurar paa Bytte. Som hos den Rødryggede Tornskade iagttages ogsaa hos denne Art en ejendommelig Pauseren i Fodring af Ungerne. Hvorvidt de p. Gr. af lange (og mislykkede?) Fourageringstogter holdes fra Reden et Stykke Tid, eller de opmaganiserer fanget Føde i deres forsk. Spiddebuske, er det ikke lykkedes mig at konstatere. Dog tror jeg ikke, det sidste er Tilfældet, da denne Art ikke nær udviser den Mani, for at spidde sit Bytte som dens mindre Slægtning. Snarere skyldes Forholdet, at de gamle jo dog ogsaa selv skal have lidt til Livets Ophold, og at Jagtresultatet ikke er lige stort til enhver Tid.

Rødrygget Tornskades Ernæringsforhold.

Det undersøgte Materiale angaaende denne Arts Føde kan deles i tre Grupper:

1. Forskellige Maaltidsrester fundet i forladte Reder.
2. Gylp, fundet dels under Reder, dels ved Tornskadens Spisepladser.
3. Maaltidsrester, fundet ved Artens Spisepladser.

Naar Tornskadeungerne forlader Reden, er denne gerne omtrent fyldt med forskellige Rester fra deres Maaltider. Hovedbestanddelen i de af mig undersøgte Reder var Rester af

Skarnbasse, *Geotrupes stercorarius*. I en Rede var der Rester af mindst 69 Skarnbasser (414 Ben, foruden en Mængde Dækvinger og Kropled). Her maa bemærkes, at det for disse undersøgte Reders Vedkommende drejer sig om Reder ved aabne Pladser i Skove; at den største Procentdel i Reder fra andre Lokalteter kan være andre Arter, er givet. Foruden Skarnbasserester fandtes Dækvinger og Ben af 4 Oldenborrer, *Melolontha vulgaris*; Dækvinger af 3 Guldbasser, *Cetonia aurata*; 3 Bagkroppe af Grøn Skovtæge, *Palonema prasina*; Dækvinger af 3 Aadselgravere, *Necrophorus vespillo*; Dækvinger og Hoveder af 4 Løbebiller, *Carabus* sp.; Vinger og Kropled af 6 Gedehamse, *Vespa vulgaris*; Rester af Rovbille, *Emus* sp.; Vinger af nogle Stk. alm. Flue, *Musca domestica*; nogle store Vinger af Guldsmid, *Aeschna cyanea*; foruden en Del ubestemmelige Rester af Smaaïnsekter.

I Reden laa der desuden Knogler, Kraniedele og Tænder af:

4 Markmus, *Arvicola agrestis*.

2 Skovmus, *Mus sylvaticus*.

2 Spidsmus, *Sorex vulgaris*.

Øverst i Reden laa Over- og Undernæb af ung Gulspurv, *Emberiza citrinella*; desuden defekte Næbrester af tre forskellige Smaafugle, som velvilligst blev bestemt for mig af Museumsinspektør R. HØRRING, Zool. Museum. Af disse tre var det største sandsynligvis Næbbet af Kvækerfinke, *Fringilla montifringilla* (ant. Unge fra samme Aar); det næststørste Næb var af en ung Fugl, efter al Sandsynlighed af en Rødhals, *Erithacus rubecula*; det tredie og mindste Næb var af en Løvsangerart, *P. trochilus*, *P. sibilatrix* eller andre. Desuden laa der en Del Knoglerester af Fuglene i Reden.

Gaar vi over til at betragte Gylpene og disses Indhold, opdages flere interessante Ting. Tornskadens Gylp er naturligvis ikke ret store; Størrelsesforskellen mellem Gylpene var ret stor. Mindste Gylp maalte 9.0×6.5 mm; det største 22.0×14.0 mm; Gennemsnitsmaal af samtlige undersøgte Gylp 14.9×9.3 mm.

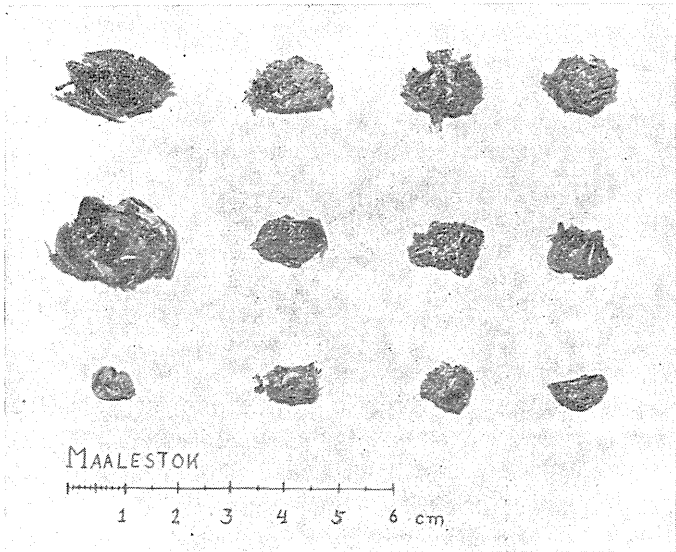
Tornskadernes Gylp kan efter Udseende og Indhold skilles i to Grupper:

1. De faste Gylp, d. v. s. de Gylp, der foruden enkelte Insektrester indeholder Dele af Mus, Fugleunger etc. Disse

Gylp er ret faste og haarde, og opløses ikke særlig hurtigt; oftest er de af lyst graaligt Udseende.

2. De mere løse Gylp, der udelukkende bestaar af Insektrester: Dækvinger (eller Dele deraf) og Ben af Skarnbasse, Oldenborre, Løbebille, Vinger af Fluer, Bier o. a. Disse Gylp er løse og lette og smuldrer let.

† Gylpene findes dels under Reden (hovedsagelig Ungernes Opgylp), dels paa og under Hegnspæle, Telefonpæle og Traade,

KAJ WESTERSKOV fot.

Fig. 6. Gylp af Rødrygget Tornskade.

som Tornskaden bruger til Opholdssted, naar den spejder efter Bytte, og endelig ved dens Spiseplads, hvor den spidder og fortærer sit Bytte.

Som Eksempel paa, hvad Gylpene indeholder, kan nævnes Undersøgelse af de paa Fig. 6 viste Gylp. Gylpene nævnes i Nummerorden fra venstre, øverste Række.

1. Vinger af Gedehamns; Kropdele og Ben af 3 Skarnbasser; flere ubest. Smaainsekter.

2. Højre og venstre Underkæbe af Spidmus; højre og venstre Underkæbe, en Del af Overkæbe, løse Kindtænder og Fortænder af Markmus; 6 Skarnbasseben; 2 Ben af Oldenborre.

3. Løse Kindtænder, Fortand og Smaaknogler af Markmus; Rester af Grøn Skovtæge, af Skarnbasse og Oldenborre.

4. En Del mindre Knogler og Kindtænder af Markmus; Dækvinge af Løbebille; 6 Ben af Skarnbasse; Vinge af Honningbi og Ben af Oldenborre.

5. Højre og venstre Underkæbe, Del af Overkæbe og Knogler af fuldvoksen Markmus; Musehaar; 5 Dækvinger og 14 Ben af Skarnbasse; 4 Vinger af Gedeams; en lille Klump Harpiks.

6. 10 Ben og 1 Dækvinge af Skarnbasse.

7. Rester af 1 Skarnbasse og 1 Løbebille; mange smaa Knoglerester og Del af Overkæbe af Markmus.

8. Rester af 1 Skarnbasse og 2 Løbebiller; Hovedet af Alm. Guldbasse.

9. Udelukkende Rester af Gedeams.

10. Rester af Skarnbasse og Løbebille; Fortand og Smaaknogler af Markmus.

11. Rester af Løbebille.

12. Rester af Løbebille.

Mest interessant er Tilstedeværelsen af Musekæber i Gylpene. Tornskaden forsmaar ikke, som mange Ugler, Spidsmus; dennes karakteristiske Kæbedele har jeg fundet saavel i Røder som i Gylp. Selv store Markmus kan Tornskaden binde an med. Underkæben fra Gylp Nr. 5 maalte saaledes 12.5 mm i Længden. Muligheden for, at det har været et svagt, afkræftet (dødt?) Dyr foreligger. Grunden til, at Tornskaden sluger Musenes Hoved, er mig en Gaade. Videre med Kød er der jo ikke paa det, mest store, stærke Knogler.

Paa en Kulturplads i Skov, hvor der tidligere havde staaet Graner, som alle var væltet eller brækket under en Storm, stod enkelte, flækkede Stabbe og brækkede Graner tilbage. En saadan, ca. 1.75 m lang Granstab, øverst med en Mængde tynde Spidser fremkommet ved Bruddet, havde en Tornskade udset sig til Spiseplads. Den spiddede Oldenborrer, Skarnbasser, Løbebiller, og hvad den nu fandt af Insekter, paa disse Spidser, og parterede dem enten med det samme eller lod dem sidde til senere. Ved at lede nedenunder Stabben og mellem Spidserne fandt jeg fra Dag til Dag en hel Del Rester fra Tornskadens Maaltider.

Her var mange Dækvinger og Ben af Oldenborre, af Løbebille, Rester af Skarnbasse, Kropdele af Grøn Skovtæge, Rester af Sommerfuglepupper, Vinger af Guldsmed, Fluevinger, et halvt Hus af sribet Havesnegl, Musehaar, en Musehale, Knog-

ledele af Mus, en Del ubestemmelige Smaadele af forskellige mindre Insekter.

Tornskaden bærer i Almindelighed sit Bytte i Næbbet. Insekter, Smaafirben o. lign. bæres i Næbbet; enkelte Gange ses den forsøge at transportere større Bytte som Fugleunger og Mus i Kløerne, hvilket dog jævnlig mislykkes, da Tornskadens svage Siddefod langt fra er velegnet til at fastholde et Bytte, der nærmer sig den selv i Vægt.

Fra Tyskland foreligger dels Maveundersøgelser af Tornskade (G. RÖRIG), dels udførlige Undersøgelser ved Redeplads (TH. SCHREURS l. c.). RÖRIG har undersøgt Maveindholdet af 8 Tornskader (5 ♂♂, 2 ♀♀, 1 juv.). Af Fuglene var de seks skudt i Juli Maaned (3 ♂♂ og 2 ♀♀ d. 19.; Ungfuglen d. 29.); de to andre ♂♂ skudt d. 16. Sept. 1898. Vægten af Maveindholdet svingede fra 0.5—2.0 gr. Der fandtes: Løbebiller, forsk. smaa Biller, 1 Rovbille, 1 Bladbille, 2 Aadselbiller, 1 Ørentvist, 1 Græshoppe og Musehaar.

Denne Undersøgelse giver ikke mange Oplysninger om, hvad Tornskaden tager af Hvirveldyr. RÖRIG regner netop den Rødryggede Tornskade for en stor Redeplyndrer. „Um so mehr scheint es auffallend“, skriver han, „dass die sechs aus dem Juli stammenden Exemplare welche doch gewiss Gelegenheit gehabt haben, sich nach dieser Richtung hin zu bethätigen, sämmtlich nur Käferreste in den Mägen zeigten“.

SCHREURS (l. c.) har indgaaende beskæftiget sig med Fødemener ophængt ved Tornskadens Spisepladser; desuden Undersøgelse af fundne Insektrester og Gylp. Af et halvt Hundrede iagttagne Par var 2 Par Fuglemordere, d. v. s. hos disse fandtes oftere Fugleunger spiddede paa Torne; „während Mäuse an den Spiesstellen aller von mir beobachteten Collurioreviere — und zwar recht häufig — zu finden waren, gehörten Vogelopfer wie schon erwähnt, meist zu den Seltenheiten“. Den ene „Vogelmörder“ tog i Løbet af Iagttagelsestiden 27. 5.—23. 7. 1933 10 Fugleunger. Bortset fra disse to Par bestod det undersøgte Materiale næsten udelukkende af Insekter; Mus fandtes dog ogsaa ret hyppigt, især i den Tid Høstakke stod paa Marken. En Dag var endog 7 friskfangede Mus anbragt paa Torne ved Spisepladsen, nogle halvædte, tre havde endnu Hoved, hvad der er sjældent ved enkelte spiddede Mus.

En Undersøgelse af Insektrester gav ialt 8 Arter, hvoraf Løbebiller og Humlebier var langt de hyppigste og forekom i stort Antal. Ved Gylpundersøgelse konstateredes ialt 13 Arter, ligeledes med Løbebiller og Humlebier i overvejende Mængde. „Die Käfer *Carabus auratus* und *Carabus cancellatus* und die Hummeln der Gattung *Bombus* stellen das Hauptkontingent der Insektennahrung des Würgers“.

Fra Ungarn foreligger Undersøgelse af Maveindhold af 145 Tornskader (E. CSIKI, l. c.). Fuglene var skudt i Omegnen af Tavarna fra 7. Maj—7. Sept. 1911. Af samtlige 145 Fugle var 67 ♂♂, 18 ♀♀, 60 juv. Der fandtes ingen Rester af Fugle. Af Pattedyr konstateredes Sydmarkmus, *Microtus arvalis*, i to Tilfælde og desuden ubest. Rester af anden Museart. Af Bløddyr fandtes to Gange Rester af Snegleart (*Helix*). Insekterne derimod var repræsenteret i rigt Maal; ialt konstateredes 9 Arter. Billerne udgjorde langt den største Del af samtlige Insekter; idet der fandtes 83 Arter. Sortrandet Oldenborre, *Melolontha hippocastani*, konstateredes i 51 Tilfælde, Alm. Oldenborre, *M. vulgaris*, i 30 Tilfælde. Den skadelige Aksløber, *Zabrus tenebrioides*, konstateredes, og den i sydligere Lande saa skadelige Jordkrebs, *Gryllotalpa vulgaris*, i 24 Tilfælde.

I Maj og ind i Juni tjener næsten udelukkende de to Oldenborrearter til Næring; med Aftagningen af disse træder Jordkrebsen i Forgrunden. Dernæst Aadselgraver, forsk. Løbebiller; i August ogsaa de forsk. Retvinger; i September med Aftagning af Insektlivet, alle Slags Insekter næsten uden Undtagelse, deriblandt den skadelige Aksløber.

Til yderligere Belysning af Artens Føde, og desuden som biologiske Iagttagelser, hidsættes Notater fra tre Dages Observationer ved Rede.

Paagældende Rede var anbragt paa en Skrænt nær en ret stærkt befærdet Landevej, og var bygget i en Grendynge. Mit Skjul var knap to Meter fra Reden i en tæt Hyldebusk, hvorfra jeg i Grene og Brændenælder havde skaaret en smal Udsigtskanal til Reden. Jeg havde saaledes Lejlighed til paa saa nært Hold som muligt at følge alle Foreteelser ved Reden.

20. 7. 1940. Jeg ankommer til Redestedet Kl. 3⁴³ og gaar straks i Skjul. ♀ ligger paa Reden og varmer de fire Dage gamle Unger. Der er fire Unger og et ubefrugtet Æg i Reden.

3⁴⁸ ♂ viser sig, sætter sig over mig og skælder ud. — 4⁰³ ♂ kommer til Rede med en Løbebille i Næbbet, flyver bort uden at have fodret. — 4²⁵ ♂ flyver til Rede med stor Bille, giver den til ♀, der ligger paa Reden. Denne mader Ungerne. — 4³³ ♂ forfølges et Stykke af en Gulspurv; en Havesanger sætter sig paa Telefontraad nær Tornskade ♂ og skælder lidt ud. — 4⁴² ♂ fanger Bille, som den selv fortærer. — 4⁵⁰ ♂ flyver til Rede med stor Natsværmer, giver den til ♀, der mader Unge dermed. — 4⁵² ♀ flyver fra Reden med Ungeekskrementer i Næbbet. — 4⁵⁵ ♂ fodrer med Flue; flyver bort m. Ungeekskrement. — 4⁵⁹ ♂ fodrer m. stor Edderkop. — 5⁰⁰ ♂ fodrer m. lille Insekt. — 5⁰⁵ ♂ fodrer m. Flue. — 5⁰⁹ ♂ fodrer m. Løbebille. — 5¹⁴ ♀ fodrer m. lille, blodig Kødklump af Mus; ♂ m. Løbebille. — 5²² ♂ fodrer m. Mejer. — 5²⁴ ♂ fodrer m. Løbebille. — 5²⁶ ♀ fodrer m. Bille. — 5³⁰ ♂ fodrer m. Mejer. — 5³⁷ ♂ fodrer m. Løbebille. — 5³⁹ ♂ fodrer m. Flue; ♀ ligger ualmindelig fast; Ungerne kures — endnu koldt. — 5⁴⁵ ♂ fodrer m. Græshoppe. — 6⁰⁶ ♂ fodrer m. Græshoppe. — 6¹⁵ ♂ fodrer m. Græshoppe. — 6³⁷ ♂ fanger i Luften stort Insekt (Bremse?), som den selv æder. — 6³⁹ ♂ fanger Bille, som den selv æder. — 6⁵⁵ ♂ fanger Græshoppe og æder den selv. — 7²⁴ ♂ skyder paa stive Vinger skraat ned paa Ryggen af Solsort ♂, denne giver et Par Skrig fra sig og flyver op i et Træ. — 7²⁸ ♂ fanger Løbebille, som den selv æder. — 7³⁵ ♂ fanger Græshoppe og æder den. — 7⁴⁷ ♂ fodrer m. Larve. — 7⁵³ ♂ fodrer m. Bille. — 7⁵⁶ ♂ fanger Flue, æder den selv. — 7⁵⁷ ♀ fodrer, lister bagud m. Ungeekskrement. — 8³³ ♀ mader Ungerne m. Kødklump af Mus (spiddet i Nærheden). — 8³⁵ ♀ mader Ungerne m. Kødklump af Mus. — 8⁴³ ♀ mader Ungerne m. Kødklump af Mus. — 8⁴⁸ ♀ mader Ungerne m. Fluer. — 8⁵⁴ ♀ mader Ungerne m. Fluer, æder selv en Klat af Ungernes Opgylp. — 8⁵⁸ ♀ fodrer m. en Klump Musekød. — 8⁵⁹ ♂ kommer m. Næbbet fyldt m. Fluer, men tør ikke gaa til Reden. — 9¹¹ ♀ mader Ungerne m. rød Klump Kød m. nøgen ca. 5 cm lang Museungehale ved. — 9¹² ♂ kommer m. stor, tyk, brun Spinderlarve, giver den til ♀, en Unge faar den hel, sluger den. — Endnu 4 Min. efter rager ca. 1 cm Musehale ud af Ungens Næb. — 9³¹ ♀ fodrer m. Biller, æder selv en Klat Ungeekskrement. — 9⁴¹ ♂ kommer m. rød Kødluns (Laarben af Mus); ♀ tager det, hopper nogle Skridt bort fra Reden, kommer tilbage med det 9⁴³ og giver en af Ungerne det, sluges helt. Tager selv en helt frisk, blød Ungeklat og æder. — 10¹⁸ ♀ mader Unge m. stor, brunlig Sommerfugl, sluges hel paa et Øjeblik. — 10²⁷ ♀ mader Unge m. Ørentviste, æder selv Ungeekskrement. — 10³² ♂ mader en Unge m. sorte Biller. — 10³⁴ ♀ mader Unge m. Løbebille, æder selv en Ekskrementklat. — 10³⁶ ♂ mader Unge m. sort Bille. — 10³⁷ ♀ mader Unge m. sort Bille, tager noget op af Gab paa

en af Ungerne og æder det selv (ufordøjeligt for Ungen?). — 10³⁸ ♀ mader m. sort Bille. — 10⁴⁰ ♀ mader Unge m. Smaa-insekter; tager stor Ekskrementklat i Næbbet og flyver med den. — 10⁴¹ ♀ mader Unge m. Løbebille; tager Ekskrement i Næbbet og flyver med det. — 10⁴² ♂ fodrer Unge m. lille Unge af Firben. — 10⁴³ ♀ fodrer Unge m. Insekter. — 10⁴⁵ ♀ mader Unge m. lille, hvidlig Larve. — 10⁴⁶ ♀ mader Unge m. stor Staldflue. — 10⁴⁷ ♀ mader Unge m. sorte Smaabiller. — 11⁰⁴ ♀ mader Unge m. Larve. — 11⁰⁵ ♀ mader Unge m. Bille. — 11⁰⁷ ♀ mader Unge m. Flue. — 11¹⁰ ♀ mader Unge m. brunlig Nat-sommerfugl. — 11¹⁸ ♀ mader Unge m. Bænkebidder. — 11²⁰ ♀ mader Unge m. Løbebille. — 11²³ ♀ mader Unge m. Kaalsommerfugl. Regn, ♀ lægger sig lidt over Ungerne, flyver. — 11²⁴ ♀ mader m. lille, brunlig Sommerfugl. — 11²⁵ ♀ mader Unge m. lille, hvid, mørkpletet Sommerfugl. — 11³⁹ ♀ kommer m. lille, brunlig Sommerfugl; ingen Unge gaber; ♀ sidder lidt, pirrer saa til en Unge, der gaber og faar Sommerfuglen. — 11⁴¹ ♀ mader Unge m. stor, mørk Bille. — 11⁴⁴ ♀ giver en Unge en Næbfuld Smaainsekter. — 11⁴⁵ ♀ mader m. Aadselgraver. — Øsregn, ♀ lægger sig over Ungerne; ligger i Reden m. lukkede Øjne. — 12⁰⁰ Jeg gaar.

23. 7. 1940. Ankommer til Redestedet Kl. 10³⁵. Ser til Ungerne; da jeg gaar ned fra Reden (♀ skælder ud) flyver ♂ ned og rammer mig oven i Hovedet. Ungerne en nu 7 Dage gamle. Undersøger Lokaliteten.

Gaar til Redestedet Kl. 12⁰⁰. — 12¹⁵ En død Graaspurv, som jeg har lagt paa Grene nær Reden, piller ♀ ned. — 12²⁶ ♀ kommer til Rede uden Føde, ser lidt paa Ungerne, der gaber efter Mad; ♀ flyver. — 13⁰⁰ 2 Unger gylper lige efter hinanden, ret smaa, sorte Gylp. Gylpene bliver liggende i Reden. — 13³³ ♂ kommer m. Bille i Næbbet, sætter sig paa Telefontraad oven over mig. ♀ faar Billen i Næbbet, æder den. — 13⁴⁰ ♀ fodrer m. lang, sort, glat Larve. En Unge vender Bagdelen i Vejret og laver en stor Klat, ♀ tager den straks og flyver med den. — 13⁵² ♀ kommer med Humlebi, men æder den selv 1 m fra Reden. — 13⁵⁵ ♀ kommer til Rede uden Foder, tager stort, frisklavet Ekskrement og flyver med det. — 13⁵⁸ ♀ fodrer m. sort Bille. — 14⁰¹ ♀ fodrer m. lille Larve; en Unge klatter; ♀ flyver m. Ekskrementet. — 14⁰⁴ ♀ fodrer m. Bille. — 14⁰⁶ ♀ fodrer m. lille Løbebille, tager et af Ungernes Gylp fra Redebunden og flyver med det. — 14¹⁰ ♀ fodrer m. Bille. — 14¹¹ ♀ fodrer m. stor Skarnbasse; flyver m. Ekskrement. — 14¹⁷ ♀ fodrer m. Bille. — 14¹⁸ ♀ fodrer m. Græshoppe. — 14²⁵ ♀ fodrer m. langvinget Insekt; ♂ flyver til Rede og giver ♀ Skarnbasse, som ♀ giver til Unge. — 14²⁸ ♂ fodrer m. Skarnbasse, tager

et Gylp op og putter i Gab paa en af Ungerne!!! — 14²⁹ ♀ fodrer m. Bi, tager Ekskrement og flyver m. det. — 14³¹ ♀ fodrer m. Humlebi. — 14³³ ♀ fodrer m. stor, brunlig Sommerfugl. — 14⁴³ ♀ fodrer m. Myg. — 14⁴⁵ ♀ fodrer m. lille Frøunge, flyver bort m. Ekskrement. — 14⁴⁶ ♂ fodrer m. Bille. — 14⁴⁸ ♀ fodrer m. brunt Insekt. — 14⁵¹ ♀ fodrer m. Løbebille. — 14⁵³ ♀ fodrer m. lille, brunlig Sommerfugl. Unge klatter, ♀ tager Ekskrementet og flyver m. det. — 14⁵⁴ ♀ fodrer m. Fluer. — 14⁵⁵ ♀ fodrer m. Bille. — 14⁵⁹ ♂ kommer m. Fluer, giver til ♀, der æder dem. — 15⁴⁰ ♀ fodrer m. sort Bille, som den faar af ♂. — I den lange Pause fra 14⁵⁹—15⁴⁰ hverken ses eller høres de gamle. Ungerne har af og til stukket Halsen i Vejret og gabet. — 15⁴³ Unge forsøger at gylpe, men kan ikke og sluger til sidst igen Bollen, der havde været langt ude af Gabet, paa den. — 15⁴⁴ ♀ fodrer m. sort Bille og Smaainsekter; æder Ungeeks-krement. Flyver bort m. andet Ekskrement. — 15⁴⁹ ♀ fodrer m. Humlebi, flyver bort med Klat. — 15⁵⁰ ♂ fodrer m. Oldenborre. — 15⁵⁸ ♀ fodrer m. lille Græshoppe. ♂ kommer med Skolopender; ♀ faar Skolopenderen i Næbbet og mader Unge. — 16⁰⁰ ♂ fodrer m. sorte Smaabiller. — 16⁰¹ ♂ fodrer m. lille Sommerfugl. — 16⁰⁶ ♀ fodrer m. lille Græshoppe; tager Ekskrement og flyver bort med det. — 16⁰⁶ ♂ fodrer m. Fluer. — 16¹⁴ ♀ fodrer m. Græshoppe; Unge letter sig og laver lang Klat, ♀ griber den i Næbbet, inden den falder helt ud og æder den. — 16¹⁸ ♀ fodrer m. Smaabiller, ♂ kommer m. Løbebille, giver den til ♀, der fodrer dermed. — 16¹⁹ ♀ fodrer m. Insekt (Myg?). — 16²¹ ♀ fodrer m. Smaabiller, ♂ fodrer m. Sommerfugl. — 16²⁴ ♂ kommer m. Græshoppe, flyver igen uden at have fodret. — 16²⁸ ♀ fodrer m. Bille. — 16³² ♂ fodrer m. Græshoppe, ♀ fodrer m. Insekter. — 16³⁹ ♀ fodrer m. sort Bille, ♂ m. lille Frø. — 16⁴¹ ♀ fodrer m. Smaabiller, æder Klat fra Redebunden og flyver med en anden Ekskrementklat. — 16⁴³ ♀ fodrer m. Smaainsekter, og lidt efter m. Smaainsekter, ♂ har bragt. — 16⁴⁵ ♀ fodrer m. lille Bille. Unge laver Klat, som tages og ædes straks af ♀. — 17⁰⁰ ♂ fodrer m. Larve; ♀ med stort Insekt; ♀ tager Ekskrement og flyver med det. — 17⁰⁴ ♀ fodrer m. Græshoppe. — 17⁰⁵ ♀ fodrer m. Smaainsekter. — 17⁰⁶ ♀ fodrer m. Bremse, tager Ekskrement og flyver med det. — 17⁰⁸ ♂ fodrer m. Bille; ♀ fodrer med Smaainsekter. — 17⁰⁹ ♂ fodrer m. Løbebille. — 17¹¹ ♀ fodrer m. Smaaflyver; ♂ fodrer med Hveps; ♀ æder Ekskrement. — 17¹⁷ ♀ fodrer m. Løbebille. — 17²⁰ ♀ fodrer m. lille Sommerfugl. — 17²⁴ ♀ fodrer m. Smaainsekter; ♂ fodrer med Bille. — 17²⁶ ♀ fodrer m. Løbebille; ♀ tager Ekskrement og flyver med det. — 17²⁷ ♂ fodrer m. Bille. — 17³⁰ ♂ fodrer m. Skarnbasse. — 17³⁷ ♀ fodrer m. Bille. — 17³⁸ ♀ fodrer m. stor, sort Bille. — 17³⁸ ♂ fodrer m. vinget Insekt. — 17⁴⁵ ♂ fodrer m. ret stor Frøunge; ♀ fodrer m. lille Firben; et Stykke paa

ca. 1 cm af Halen rager omkr. $1\frac{1}{2}$ Min. ud af Gabet paa Ungen. — 17⁵⁹ ♀ fodrer m. Løbebille; flyver med Ekskrement. — 18⁰⁰ Jeg forlader Redestedet.

26. 7. 1940. Ankommer til Redestedet Kl. 13. ♀ skælder ud, sætter sig i Hylden ikke engang en Meter borte fra mig. Ungerne er nu 10 Dage gamle og har en mørk Stribe gennem Øjet.

13¹⁸ ♂ kommer m. Græshoppe, giver den til ♀, denne æder den. — 13³⁵ En Unge gylper stor, sort Bolle, der bliver liggende paa Redekanten. — 13⁴⁷ ♂ og ♀ fodrer m. store, grønne Larver; Unge laver en Klat, ♀ tager den og flyver med den. — 13⁵³ ♂ fodrer m. lille, grøn Larve. Ungerne er temmelig urolige, de rejser sig, strækker Vingerne. — 13⁵⁹ ♀ kommer m. stor, grøn Sommerfuglelarve. — 14⁰⁰ ♂ fodrer m. Smaainsekter. — 14⁰¹ ♀ kommer og tager Ekskrement og flyver med det. — 14¹² ♀ flyver hastigt ned og henter Gylp og flyver dermed. — 14³⁷ ♀ flyver m. Gylpbolle. — 14³⁸ ♀ fodrer m. lille Orm; Unge laver (paa Kommando*), den ved, Moderen er der) en Klat. ♀ flyver med den. — 14³⁹ ♀ fodrer m. Larve. — 14⁴⁶ ♀ fodrer m. en Humlebi, som den har faaet af ♂; ♂ fodrer m. Smaainsekter. — 14⁴⁸ ♀ fodrer m. rød, blodig Kødklump. Unge letter sig, ♀ kigger noget paa den, venter — ingen Klat. — 14⁴⁹ ♀ fodrer m. stor, grøn Larve; ♂ fodrer m. lille Larve. Unge laver Klat, ♀ flyver med den. — 14⁵⁰ ♀ fodrer m. Bagben og lidt mere af lille Frø. Unge laver Klat, ♀ flyver med den. ♂ fodrer m. Larve. — 14⁵² ♀ fodrer m. Skarnbasse. — 14⁵² ♂ fodrer m. lille Frø. — 14⁵³ ♀ fodrer m. Bille. — 14⁵⁵ ♂ fodrer m. Guldsmed; Unge laver Klat; ♂ flyver med den; ♀ fodrer m. lille Regnorm. — 14⁵⁶ ♀ fodrer m. Smaainsekter. — 14⁵⁸ ♀ fodrer m. Smaainsekter. — 14⁵⁹ ♂ fodrer m. Insekter. — 15⁰¹ ♀ fodrer m. Insekter. — 15⁰⁹ ♂ fodrer m. Larve; ♀ fodrer m. Humlebi. — 15¹⁵ ♀ fodrer m. Larve; ♂ kommer, giver ♀ Humlebi, som hun fodrer med. — 15¹⁷ ♂ fodrer m. Bi, flyver; Unge laver Klat, ♂ flyver ned til Reden igen, tager Klat og flyver bort med den. — 15²³ ♀ fodrer m. Bille. — 15²⁵ ♀ fodrer m. stor Guldsmed, Vingerne er pillet af. — 15²⁷ ♀ fodrer m. Bille. — 15²⁸ ♀ fodrer m. Insekter. — 15³⁰ ♀ fodrer m. lys Sommerfugl. — 15³¹ ♂ fodrer m. Larve. — 15³² ♀ fodrer m. stor Løbebille. Unge laver Klat, ♀ flyver med den. — 15³³ ♂ fodrer m. to Bagben og noget af Bagkrop af lille Frø. — 15⁴⁶ ♀ kommer m. Humlebi, sætter sig nær mig, æder den selv. — 15⁵⁹ ♀ fodrer m. Humlebi, den har faaet af ♂. ♀ fodrer m. Gedehams. Unge laver Klat, ♀ flyver med den. — 16⁰⁰ Jeg forlader Redestedet.

*) Et ejendommeligt Forhold er, at Ungerne mange Gange laver Klat lige netop, naar en af de gamle er ved Reden; de ligefrem synes at vente paa en „Fjerner“.

En Oversigt over Deltagelse af ♂ og ♀ i Fodringen er givet nedenstaaende:

20. 7. 1940	Fodringer ♂: 18 Gange	♀: 42 Gange	ialt ♂ og ♀: 60 Gange	♂ afleverer t. ♀: 5 Gange
23. 7. 1940	Fodringer ♂: 18 Gange	♀: 53 Gange	ialt ♂ og ♀: 71 Gange	♂ afleverer t. ♀: 5 Gange
26. 7. 1940	Fodringer ♂: 13 Gange	♀: 27 Gange	ialt ♂ og ♀: 40 Gange	♂ afleverer t. ♀: 3 Gange
	ialt ♂: 49 Gange	♀: 122 Gange	ialt ♂ og ♀: 171 Gange	♂ afleverer t. ♀: 13 Gange

Ialt er 17 Timer tilbragt paa Observationssted ved Rede, nemlig:

20. 7. 1940; fra 3⁴³—12⁰⁰: 8 Timer

23. 7. 1940; fra 12⁰⁰—18⁰⁰: 6 Timer

26. 7. 1940; fra 13⁰⁰—16⁰⁰: 3 Timer

I Løbet af disse 17 Timer er der ialt fodret 171 Gange, hvilket gennemsnitlig vil sige 10 Gange i Timen. Men blot en løs Gennemgang af ovenstaaende Iagttagelser vil snart vise, at en regelmæssig Fodring med omkr. 10 Gange i Timen ikke er Tilfældet. Ofte forekommer lange Pauser mellem Fodringerne, ligesom Forholdet forøvrigt ogsaa er hos den Store Tornskade. Intervaller paa 92, 41, 37, 22, 19 Min. er konstateret mellem enkelte Fodringer. Paa den anden Side har mange Fodringer ogsaa til Tider fundet Sted hovedkuls efter hinanden, saaledes 20. 7. fra Kl. 10³²—10⁴⁷: 15 Min. — ialt 12 Fodringer; 23. 7. fra Kl. 14⁴³—14⁵⁵: 12 Min. — ialt 8 Fodringer; 26. 7. fra Kl. 15¹⁵—15³³: 18 Min. — ialt 11 Fodringer. Hvilket altsaa vil sige Fodring med et Mellemrum af et Minut eller halvandet.

Et morsomt Forhold er, at de gamle (især ♀) ofte æder Ungerne Ekskrementer. Et underligt Tilfælde saa jeg en Dag. En af Ungerne havde gylpet, og den aflange, sorte Gylpbolle laa endnu paa Redekanten. ♂ kommer til Reden og fodrer med en Skarnbasse; den ser Gylpbollen, tager den med Næbbet og propper den i Halsen paa en Unge, der sluger den! Det forekommer unægteligt lidt inkonsekvent. Men man ser saaledes, at der, rent undtagelsesvis, indenfor Fuglenes Orden kan forekomme en Art „Drøvtygning“!

Søger vi af alle foranstaaende Oplysninger at danne en Oversigt over denne Tornskadearts Føde, maa Resultatet sikkert komme til at lyde omtrent som: Den Rødryggede Torn-

*) ♂ afleverer Bytte til ♀ ved Reden, og ♀ fodrer Ungerne dermed, er medregnet ♀'s Fodringer.

skades Fødesammensætning er meget varierende; Hovedindholdet synes at være en Del forskellige Insekter, især Biller; desuden Sommerfugle, Larver, Bier, Fluer og Græshopper; endvidere tages af og til Firben, jævnlig Museunger eller endog voksne Mus. Nu og da tages en enkelt Fugleunge; kun faa Par er deciderede „Fuglemordere“.

Summary.

The Shrikes Present as Breeding Birds in Denmark, Great Grey-shrike, *Lanius e. excubitor* and Redbacked Shrike, *Lanius c. collurio*.

The paper deals with the two shrikes which are breeding birds in Denmark, Great Grey-shrike, *Lanius e. excubitor* L. and Redbacked Shrike, *Lanius c. collurio* L.; besides these two another two species have been observed within the limits of the country, but only as occasional visitors from the south, namely the Woodchat Shrike, *Lanius s. senator* L. and Lesser Grey-shrike, *Lanius minor* Gm.

The material in the paper is arranged thus: 1. The distribution of the Shrikes in Denmark. 2. Breeding of the Shrikes (pp. 91—97). 3. Food of the Shrikes (pp. 97—111).

The distribution of the Shrikes in Denmark (pp. 80—90).

The Great Grey-shrike has been a breeding bird only recently in this country. The first nest was found in 1933, six nearly fledged young birds being found at Randbøl moor in Jutland. Nests have also been found at Fogstrup and on Varminglund moor. The species also probably breeds in Frøslev plantation, Rinkenæs forest and the Nederstjernen wood east of Graasten, South-Jutland (see map, fig. 1). As a winter-visitor from the north the Great Grey-shrike is a rather common bird over most parts of the country, and arrives in Denmark in October or November, it again does leave to go to its northern breeding-places, in March, some so early as February.

The Redbacked Shrike is distributed all over the country but nowhere in great numbers. It is found both in Jutland and on the islands and is most common in Sjælland and Fyn, but also in the eastern parts of Jutland it is a rather common bird. In the moor lands of the Jutland peninsula it is not to

be found (see map, fig. 2). In several parts of the country it has become more rare than formerly, and also a strange variation of the number of breeding birds has been observed.

The Redbacked Shrike is a migratory bird in Denmark; it arrives in the first half of May and leaves in August-September. A Danish bird, marked at Viborg (Jutland) in 1926, was shot at Rosetta at the mouth of the Nile the eighth of September 1928.

Litteratur.

- BÄSECKE, KURT: Brutbiologische Beobachtungen über den Neuntöter. Beitr. zur Fortpflanzungsbiol. der Vögel, IX, 1933, p. 84—85.
 — Vom Raubwürger (*Lanius e. excubitor*). ibd., VIII, 1932, p. 229.
 — Vom Raubwürger (*Lanius e. excubitor*) verwandte Nistmaterialien. ibd., XI, 1935, p. 184—185.
- CSIKI, E.: Neuere Daten über die Nahrung des Dorndrehers (*Lanius collurio* L.). Aquila, XVIII, 1911, p. 179—189.
- LANGHE HALFDAN: Den Store Tornskade yngler i Danmark. D. J., L, 1933, p. 454—455.
- MEINHARDT, HANS: Stor Tornskade, *Lanius excubitor*, fundet ynglende i Danmark. D. O. F. T., XXVII, 1933, p. 113—114.
- RASMUSSEN, S.: Einige brutbiologische Beobachtungen über den Neuntöter, *Lanius collurio collurio*. Beitr. zur Fortpflanzungsbiol. der Vögel, VIII, 1932, p. 192—193.
- REY, EUGENE: Die Eier der Vögel Mitteleuropas. Leipzig 1912.
- RÖRIG, G.: Arbeiten an der biologischen Abteilung für Land- und Forstwirtschaft. I. Band, Berlin 1900, p. 34.
- SCHREURS, THEO: *Lanius collurio* L. und *Lanius senator* L. Ein Beitrag zur Biologie zweier Würgerarten. Journal für Ornithologie, LXXXIV, 1936, p. 442—470.

ANMELDELSER

O. HELMS: „Overlægen fortæller“ (290 S. 1940. Kr. 7.50) og „Strejftog i Danmark“ (158 S. 1941. Kr. 6.00). JESPERSEN & Pio's Forlag. — I de ovennævnte 2 Bøger har Overlæge O. HELMS udgivet sine Memoirer. Den første Bog „Overlægen fortæller“ omtaler især Minderne fra Studietiden og fra et langt og virksomt Liv som Læge paa Grønland og senere som Overlæge ved Tuberkulosesanatorierne i Haslev og ved Nakkebølle. Forfatterens ornithologiske Virksomhed har i denne Bog faaet en mindre Plads, men alligevel viser Overlægens Interesse for Fuglene og Kærlighed til Naturen sig mange Steder. En ornithologisk interesseret Læser vil især fæstne sig ved Omtalen af Fuglelivet omkring København